

Україна в роки Другої світової війни (1939-1945)

Лекція 7

- 1.** «Українське питання» в міжнародній політиці у 30-40 рр. ХХ ст.
- 2.** Напад Німеччини на СРСР. Окупаційний режим
- 3.** Рух Опору на окупованій території
- 4.** Визволення України. Повоєнна відбудова господарства
- 5.** Повоєнні територіальні зміни і радянізація західних областей України

план

- 1.** Альянс: ОУН-СС // Военно-исторический журнал. – 1991. – № 2. – С.53-63.
- 2.** Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР у 1971-1939 р.р. / Збірник документів і матеріалів. – К., 1979.
- 3.** Бойко О.Д. Історія України: Посібник. –К.: Академія, (Альма-матер), 2001. –656 с.
- 4.** Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. – Львів: Світ, 1996. – 488 с.
- 5.** Коваль М.В., Кульчицький С.В, Курносів Ю.О. Історія України. – К., 1992. – С. 219-226, 240-244.
- 6.** Курносів Ю.О. Возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР / Український історичний журнал. – 1990. – № 2. – С.80-87.
- 7.** Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слюсаренко та ін. –К.: Вища школа, 2000.
- 8.** Україна в ХХ столітті (1900-2000): Зб. Докум. і матер. – К., 2000.

Література

- *Друга світова війна стала одним з найжорстокіших конфліктів в історії людства. У війну була втягнута 61 держава, вона коштувала 65-67 млн. життів.*
- *В епіцентрі воєнних подій 1939-1945 рр. опинилася й Україна*

ВСТУП

- Територія України була між 4 державами:
- Східна Галичина і Західна Волинь – під владою Польщі,
- Північна Буковина і Південна Бессарабія – під владою Румунії,
- Закарпаття – у складі Чехословаччини.
- Більшість території України (УРСР) – у складі Радянського Союзу.

«Українське питання»

- уряди Англії і Франції уклали з Німеччиною та Італією **Мюнхенську змову**: погодилися на приєднання Судетської області Чехословаччини до Німеччини.
- Тоді чеський уряд надав **автономії Карпатській Україні**.
- У березні 1939 р. Німеччина окупувала Чехословаччину і дала дозвіл своїй союзниці Угорщині анексувати Карпатську Україну.
- 15 березня 1939 р. сейм Карпатської України проголосив незалежність та обрав **Августина Волошина** президентом.
- Але після запеклих боїв Закарпаття було окуповано Угорщиною.

«Мюнхенська змова» 1938 р.

- *23 серпня 1939 р. було підписано договір про ненапад між СРСР і Німеччиною* терміном на 10 років.
- До нього додавався таємний протокол щодо українських земель, котрий зазначав, що у разі поділу Польщі межа сфер інтересів буде проходити по рікам Нарив, Вісла, Сян, тобто по лінії Керзона.

Пакт «Молотова-Ріббентропа»

- *1 вересня 1939 р.* німецькі війська перейшли кордон **Польщі**. Англія і Франція оголосили війну Німеччині. Почалася Друга світова війна.
- *17 вересня 1939 р.* радянські війська перейшли польський кордон і зайняли **Східну Галичину і Західну Волинь**. СРСР вступив у світову війну.
- *28 вересня 1939 р.* був підписаний **радянсько-німецький договір про дружбу і кордони**. Він зазначав, що кордони проходять по **лінії Керзона**. Таким чином, переважна більшість західноукраїнських земель потрапила в межі СРСР.
- *28 червня 1940 р.* Румунія заявила про згоду передати Радянському Союзу **Бессарабію і Північну Буковину**

Початок війни

- **Позитивні заходи:** українізація народної освіти, ліквідація неписьменності, запровадження безкоштовного медичного обслуговування.
- **Негативні** – утвердження тоталітарного режиму, розгром всіх політичних партій і громадських організацій, репресії, які торкнулися 10% населення, примусова колективізація села і націоналізація промисловості, ліквідація церковних закладів.
- Проте возз'єднання майже всіх українців в межах однієї держави стало значним кроком у розв'язанні українського питання.

ЗАПАДНАЯ
БЕЛОРУССИЯ
И ЗАПАДНАЯ
УКРАИНА
в 1939-1941 гг.
люди, события, документы

Радянізація Західної України

- **22 червня 1941 р.**
- План «Барбаросса» передбачав **«блискавичну війну»**: за короткий термін знищення Червоної армії та вихід на лінію Архангельськ-Астрахань.
- Початковий період війни був вкрай невдалим для Радянського Союзу.
- 18 серпня 1941 р. розпочався наступ німецьких армій на **Київ**. Більше двох місяців тривала оборона столиці УРСР.
- 73 дні тривала оборона **Одеси**,
- 250 днів – оборона **Севастополя**.
- Наприкінці **1941 р.** німецькі війська окупували майже всю Україну. Радянська армія змушена була відступити.
- Проте ціною героїчного опору народу план «Бліцкриг» був зірваний.

Напад Німеччини на СРСР

- Економіка країни перебудовувалася на новий лад. Сенсом життя радянського суспільства стало гасло «**Все для фронту, все для перемоги!**».
- Розпочалася евакуація матеріальних і людських ресурсів на схід СРСР. З України були евакуйовані 550 підприємств, майно колгоспів, Академію Наук України, культурно-освітні засоби. Усе, що не можна було вивезти, підлягало знищенню.
- В воєнних умовах сталінське керівництво продовжувало керувати репресивними методами. Жорстокі накази Сталіна: «**Ні кроку назад!**» нерідко прирікали на загибель цілі з'єднання.
- За пропозицією радників Генерального Штаба, потрібна була активна стратегічна **оборона**, накопичення резервів. Проте Сталін наполягав на **наступальних операціях**.
- Погано продумані і слабо матеріально і технічно забезпечені **наступи** радянської армії на **Кримському Фронті**, у **Харківському напрямку** у **лютому-травні 1942 р.** закінчилися невдачами.
- **22 липня 1942 р.** після захоплення німцями м. **Свердловська** Ворошиловградської області вся територія УРСР була остаточно окупована.

Події 1941-1942 рр.

- На більшості окупованих українських земель було утворено Рейхскомісаріат «Україна».
- Характерною рисою німецького окупаційного режиму став кривавий терор. Відбувалися каральні акції, масові розстріли, створювалися гетто і концентраційні табори.
- В Україні, як і в інших регіонах, окупованих Німеччиною, відбувався **голокост** – переслідування і масове знищення євреїв нацистами.
- Загалом в Україні було створено 50 гетто і 180 великих концтаборів. Під час окупації України було вбито 3,9 млн. мирного населення і 1,3 млн. військовополонених.
- До Німеччини вивозилися продовольство, обладнання, сировина, робоча сила. З України на примусові роботи в Німеччину було вивезено 2,4 млн. осіб.

Окупаційний режим

Рух опору

радянський

Радянські партизани і підпільники

Мета - відновлення статусу України у складі СРСР

армії О. Федорова, С. Ковпака, О. Сабурова, М. Наумова

«рейкова війна»: підривали ешелони, виводили з ладу рух; громили ворожі штаби, здійснювали рейди в тил ворога

націоналістичний

Збройні формування ОУН та УПА

Мета – відродження незалежної української держави

Степан Бандера (ОУН-Б), Андрій Мельник (ОУН-М), Роман Шухевич (УПА)

боротьба на три fronti: проти німецьких окупантів, проти радянських партизан і радянської армії та проти формувань польської Армії Крайової

- **Сталінградська битва** (17 липня 1942 р. – 2 лютого 1943 р.) поклала початок корінному перелому у війні на користь СРСР і стала початком визволення України.
- У грудні 1942 р. почалося визволення Донбасу. На початку вересня 1943 р. радянські війська звільнили Донецьк.
- 10 вересня 1943 р. – Маріуполь.
- Вересень-жовтень 1943 р. – битва за Дніпро.
- 6 листопада 1943 р. визволено Київ, але ціною величезних людських жертв.
- 1944 р. визволено Правобережну Україну та Крим. 28 жовтня 1944 р. вся територія України була визволена від німецьких загарбників.
- 8 травня 1945 р. капітулювала Німеччина. Закінчилася Велика Вітчизняна війна (1941-1945).
- 2 вересня капітулювала Японія. Друга світова війна скінчилася.

Визволення України

	1920-1930-і рр.	1938-1940 рр.	1945-1947 рр.
УРСР	СРСР	СРСР	СРСР
Галичина	Польща	СРСР	СРСР
Буковина	Румунія	СРСР	СРСР
Закарпаття	Чехословаччина	Угорщина	СРСР

Територіальні зміни

Напрями радянзації

- ▶ Відбудова господарства, індустріалізація
- ▶ Колективізація сільського господарства
- ▶ Перетворення в освітній та культурній сферах
- ▶ Репресії, депортація
- ▶ Ліквідація УГКЦ
- ▶ Боротьба з ОУН УПА

VCHITEL.INFO

Повоєнна радянська

- **Західна Україна** повторила всі соціалістичні реформи.
- Суть перетворень в західних областях УРСР полягала в тому, щоби продовжити і завершити соціалістичну перебудову «возз'єднаних земель», тобто **привести західних українців у відповідність з радянською системою.**
- Населення Західної України ворож ставилося до комуністичного режиму і вело боротьбу проти нього.
- Цю боротьбу очолили дві сили: греко-католицька церква та ОУН-УПА.

Західна Україна

- У 1946 р. греко-католицька церква була ліквідована більшовиками.
- Боротьба проти ОУН-УПА тривала до середини 1950-х рр.
- Головними цілями ОУН-УПА були боротьба проти сталінського режиму і створення української незалежної держави.
- Після загибелі Р. Шухевича закінчився організований опір радянській владі на західноукраїнських землях.
- Окремі невеличкі загони повстанців діяли до середини 1950-х рр.

Західна Україна

- В роки Другої світової війни Україна була ареною збройної боротьби проти німецьких окупантів. В тилу рух Опору був представлений радянською течією (партизани) і національно-визвольним рухом (формування ОУН-УПА).
- Зазнавши величезних людських і матеріальних втрат, український народ зробив величезний внесок у перемогу над Німеччиною.
- Територія УРСР збільшилася за рахунок приєднання західноукраїнських земель.

Підсумки

---

1. Назвіть хронологічні межі Другої світової війни.
2. Назвіть хронологічні межі Великої вітчизняної війни.
3. Коли був підписаний Пакт «Молотова-Ріббентропа»? Його умови?
4. Які західноукраїнські землі увійшли до СРСР на початку війни?
5. Дайте визначення поняттю «радянізація».
6. Коли була окупована вся територія України?
7. Дайте визначення поняттю «голокост».
8. Хто представляв радянський рух опору?
9. Хто представляв націоналістичний рух опору?

Контрольні питання

---

1. Назвіть мету радянського і націоналістичного руху опору.
2. Яка битва поклала початок корінному перелому у війні на користь СРСР?
3. Коли було визволено місто Київ від окупації?
4. Коли було визволено від окупації місто Маріуполь?
5. Коли остаточно було визволено від окупації всю територію України?
6. Які були особливості повоєнної відбудови господарства?
7. Які повоєнні територіальні зміни відбулися на західноукраїнських землях після завершення Другої світової війни?
8. Коли більшовиками була ліквідована греко-католицька церква на західноукраїнських землях?

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ
